

Pentti Arajärvi
1.12.2025

Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle HE 116/2025 vp eräistä säännösehdoituksista

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt minut kuultavaksi ja antamaan kirjallisen lausunnon ministeriön ehdotuksesta liittyen siihen, onko siinä otettu huomioon riittävällä tavalla perustuslakivaliokunnan valtiosääntöoikeudelliset huomiot vai jääkö vastineen ehdotuksesta sellaista valtiosääntöoikeudellista epäselvyyttä, mikä edellyttäisi eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaisesti lausuntoa perustuslakivaliokunnalta.

Perustuslain 74 §:n mukaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on antaa lausuntonsa sen käsittelyyn tulevien lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta. Perustuslakivaliokunnan tällaisen aseman vuoksi vain se voi auktoritatiivisesti ratkaista kysymyksen lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta.

Toimeentulotukilain 10.8 §

Perustuslakivaliokunta on (PeVL 52/2025 vp, 15) arvioidessaan aikaisempaa perusosan alentamista koskevaa lainsäädäntöä todennut, että toimeentulotukilain 10 §:ää sovellettaessa on varmistettava, ettei yksittäistapauksissa synny perustuslain 19 §:n 1 momentin vastaisia tilanteita. Valiokunnan mukaan lakiin tuolloin ehdotettua kohtuuttomuuskriteeriä tuli tulkita perusoikeusmyönteisen laintulokinnan periaatteen mukaisesti eli etuuden hakijan kannalta positiivisesti. Perusosan suuruutta ei saa alentaa niin paljon, että sen seurauksena henkilölle ei enää voida taata kyseisen perusoikeussäännöksen mukaista välttämätöntä toimeentuloa. Valiokunnan mielestä tätä tarkoittava nimenomainen maininta oli lisättävä 10 §:n kohtuuttomuuslausekkeisiin (PeVL 31/1997 vp s. 4/II). Kyse ei kuitenkaan ollut sääätämisyjärjestyskysymyksestä.

Vastaava velvoite koskee perustuslakivaliokunnan mielestä (PeVL 52/2025 vp, 17) toimeentulotuen alentamista 50 prosentilla. Näin ollen on varmistuttava siitä, ettei 50 prosentin alennuksella vaaranneta oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sellaiselta henkilöltä, jonka ei voida yksilöllisen tilanteen vuoksi katsoa kykenevän toimimaan ehdotetun 10 §:n 6 momentin mukaisesti eikä näin ollen kykenevän hankkimaan perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettua turvaa omalla toiminnallaan.

Edelleen (PeVL 52/2025 vp 18) mukaan ”perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan toimeentulotukea alennettaessa nykysääntelyä voimakkaammin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden perusoikeuksien turvaamiseksi toimeentulotuen alentamiseen tulisi lisäksi kytkeä nimenomainen velvoite tehdä tarvittaessa huoli-ilmoitus ja velvoite selvittää hyvinvointialueen sosiaalihuollossa kiireellisen avun tarve viipymättä sosiaalihuoltolain 36 §:n 1 momentin mukaisesti.”

Kun edellä kuvattujen perustuslakivaliokunnan lausunnon kappaleiden perusteella arvioidaan ehdotettua toimeentulotukilain 10 §:n 8 momentin uutta sanamuotoa, vaikuttaa se täyttävän perustuslakivaliokunnan lausunnosta johdettavat muutosehdotukset. Käsitykseni mukaan toimeentulotukilain 10.8 § koskee kaikkia toimeentulotuen alentamisen tilanteita, niin arviointia perustuslain 19.1 §:n kuin sosiaalihuollon lausunnon perusteella. Ehdotettu säännös tuo esille Kansaneläkelaitoksen velvollisuuden sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaiseen ilmoitukseen, mutta jättää myös mahdollisuu-

den velvollisuudesta riippumattomaan lausunnon pyytämiseen. Tämä ilmenee myös 10 a §:n 2 momentista.

Perustuslakivaliokunnan kannanotto ei koskenut perustuslain säätämisyjärjestystä, vaan oli enemmänkin oikeusturvakysymys ja kohtuusvaatimuksen täyttämiseksi tarpeellinen huomio.

Päätöksen ajallinen kesto

Edelleen kappaleessa 20 perustuslakivaliokunta toteaa, että ”perusosan alentamista koskevaa menettelyä sääntelevän toimeentulotukilain 10 a §:n perusteluista (s. 119) käy ilmi, että Kansaneläkelaitos päättää perusosan alentamisesta kirjallisessa menettelyssä kuukausi kerrallaan. Ajallinen rajaaminen käy kuitenkin ilmi säädöstekstistä vain välillisesti. Sääntelyä on valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä täydentää siten, että tämä käy nimenomaisesti ilmi säädöstekstistä. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.”

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön lausunnossa on perustuslakivaliokunnan huomioon ajallisesta rajaamisesta otettu kantaa toimeentulotukilain 10 a §:n muutosesityksellä. Ehdotettu ratkaisu ei nähdäkseen estä ehdotetun toimeentulotukilain itsenäistä soveltamista, ja Kansaneläkelaitos voi hyvinvointialueen kannanotosta riippumatta soveltaa kyseistä säännöstä ihmisarvoisen elämän edellyttämästä toimeentulosta ja kohtuusnäkökohdista. Perustuslakivaliokunta ei ole ottanut kantaa huoli-ilmoituksen ja toimeentulotuen alentamisen keskinäiseen yhteyteen, vaan jättänyt asian käsittelemättä.

Lakialoite 17/2024

Lakialoite ei ole ollut perustuslakivaliokunnan käsittelyssä. Aloitteessa ehdotettu toimeentulotukilain muutos merkitsee toimeentulotuen korotusta yhdessä yksityiskohdassa eikä ilmeisesti ole ongelmallinen valtiosääntöoikeudellisesti.